

TAHSİN YÜCEL
AYKIRI
ÖYKÜLER

5. BASKI

♥ can
modern

TAHSİN YÜCEL
AYKIRI
ÖYKÜLER

Can Modern

Aykırı Öyküler, Tahsin Yücel

© 1989, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1989

5. basım: Şubat 2020, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-1816-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750718168

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

TAHSİN YÜCEL
AYKIRI
ÖYKÜLER

ÖYKÜ

♥can

Tahsin Yücel'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Haney Yaşamalı, 1991

Peygamberin Son Beş Günü, 1992

Bıyık Söylencesi, 1995

Vatandaş, 1996

Ben ve Öteki, 1998

Komşular, 1999

Yalan, 2002

Kumru ile Kumru, 2005

Mutfak Çıkmazı, 2005

Yapısalılık, 2005

Yazın, Gene Yazın, 2005

Gökdelen, 2006

Göstergeler, 2006

Dil Devrimi ve Sonuçları, 2007

Golyan Devrimi, 2008

Yazın ve Yaşam, 2008

Sonuncu, 2010

Gün Ne Günü?, 2010

Kimim Ben?, 2011

Kendine Doğru Yolculuk, 2012

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 2000 yılında emekli oldu. Yazın araştırmalarına 1969'da yayımladığı *L'Imaginaire de Bernanos* ile başladı. 1973'te *Figures et Messages dans la Comédie Humaine*'i, 1979'da *Anlatı Yerlemleri*'ni, 1982'de *Dil Devrimi ve Sonuçları* ve *Yapısalcılık*'ı yayımladı. 1976'dan itibaren *Yazın ve Yaşam*, 1982'de *Yazının Sınırları*, 1991'de *Eleştirinin Abecesi*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden* (1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü), 2000'de *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003'te *Yüz ve Söz*, 2006'da *Göstergeler*, 2010'da *Gün Ne Günü?* ve 2011'de *Kimim Ben?* ile deneme ve eleştirilerini okurla buluşturdu. İlk romanı *Mutfak Çıkmazı* 1960'ta yayımlandı. Bunu 1975'te *Vatandaş*, 1992'de *Peygamberin Son Beş Günü* (1993 Orhan Kemal Roman Ödülü), 1995'te *Bıyık Söylencesi*, 2002'de *Yalan* (2003 Yunus Nadi ve 2003 Ömer Asım Aksoy roman ödülleri), 2005'te *Kumru ile Kumru*, 2006'da *Gökdelen* (2007 Balkanika Ödülü) ve 2010'da *Sonuncu* izledi. Öykü kitaplarından 1956 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan *Haney Yaşamalı* 1955'te, *Düşlerin Ölümü* 1958'de (1959 TDK Öykü Ödülü), *Ben ve Öteki* 1983'te, *Aykırı Öyküler* 1989'da, *Komşular* 1999'da (1999 Dünya Kitap Yılın Kitabı Ödülü) ve *Golyan Devrimi* 2008'de yayımlandı. Tahsin Yücel'e 1984'te Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü, 1997'de Fransız hükümeti tarafından Palmes Académiques Nişanı Commandeur derecesi verildi. 22 Ocak 2016'da aramızdan ayrıldı.

www.tahsinyucel.com

İçindekiler

Büyükbaba	11
Tarih/Coğrafya	49
İktidar	73
Ağalar ve Beyler	115
Ayna	171

BÜYÜKBABA

Babamın, Ali Rıza amcamın, Zübeyde halamın anlattıklarına bakılırsa, büyükbabam başöğretmen olmadan önce dünyanın en sessiz adamıydı. Üstelik çevresindekiler de kendisi gibi sessiz olsunlar isterdi. Bu nedenle, akşamları, küçük masasının başına geçtikten sonra, babam, Ali Rıza amcam ya da Zübeyde halam boş bulunup yüksek sesle konuştular mı kabasına iğne batırılmış gibi yüzünü buruştururdu hemen. Ama, kızgınlığını belirtmek için bile olsa, kolay kolay konuşmadığından, onun yerine babaannem el koyardı duruma, “Yavaş olun, babanız çalışıyor, biliyorsunuz,” derdi. Bilirlerdi, hep çalışırdı büyükbabam: öğrenci ödevi düzeltirdi, pazardan pazara alınan *Cumhuriyet* gazetesini okurdu, düzeltilecek öğrenci ödevi bulunmadığı ve *Cumhuriyet* gazetesi tümüyle okunmuş olduğu zaman da çekmecesinden Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve Hasan Âli Yücel’in parlak dergi sayfalarından kesilmiş imzalarını çıkarıp önüne dizer, gözleri hep bu kesikler üzerinde, ağır ağır bir Boğaziçi tüttürdükten sonra, kimi kez bir kimi kez iki koca saat süresince, gittikçe daha işlek, gittikçe daha yetkin örneklerle ulaşmak üzere, elinin altındaki boş kâğıtlara bu şanlı imzaların yenilerini atardı, hem de öyle güzel atardı ki, örnekle öykünüyü birbirinden ayır-

mak nerdeyse olanaksızdı. Gene de bir türlü küllenmemiştir büyükbabamın öykünü tutkusu, başöğretmenlik dönemine dek, aynı yoğunlukla sürüp gitmişti. Bu nedenle, babam bu konuya ne zaman dönse, “Ne Atatürk, ne İsmet Paşa, ne Hasan Âli Yücel, hiçbiri kendi imzasını babam kadar atmamıştır; babam o yıllarda bir dünya rekoru kırmıştı,” demekten kendini alamazdı.

Ama, hemen belirtmek gerekir ki, büyükbabam yalnızca üretilmiş yeniden üretmek için sürdürmezdi bu çabayı: ilk bakışta tümüyle anlamsız görünen bu işle birkaç saat oyalanıp arkalı önlü birkaç tabaka kâğıt doldurduktan sonra, çekmecedan bir kâğıt daha çıkararak hem bu üç imzadan birine benzeyecek, hem de kendi adına en çok yakışacak imzayı aramaya başlar, yani yaratıcı bir çabaya girişirdi. Kolaylıkla kestirilebileceği gibi, büyükbabam belki yüz kez bulmuştu gönlündeki imzayı. Ama bulmak en iyiyi aramayı bırakmak için bir neden değildi. Ayrıca, büyükbabamın tüm dinsel ve ulusal bayramlarda dostlarına, akrabalarına, başöğretmenine ve öğretmen arkadaşlarına armağan olarak yeni bir imza sunmak gibi köklü bir alışkanlığı vardı: sol alt köşesinde, kül rengi bir yıldız içinde, başında ay yıldızlı şapkası, omzunda tek demiri, göğsünde verev kayışı ve körüklü cepleriyle yedek subaylık fotoğrafı, ortasında kabartma harflerle işlenmiş adı bulunan, değişmez kartlarının arkasına, incecik yazısı ve coşkulu anlatımıyla, “tebrik ve temenniler”ini döktürüp de altına yeni imzasını kondurunca, büyük bir görevi yerine getirmiş gibi, mutlulukla göğüs geçirirdi. İşin ilginç yanı, büyükbabam böyle uğraşırken, çevresine büyü gibi bir şeyler yayılırdı: bayram kartlarının doldurulduğu, özellikle de yeni imzanın yaratılışı sırasında, babaannemin, babamın, Ali Rıza amcamın, Zübeyde halamın büyükbabamı neredeyse dinsel bir saygıyla süzdüklerini, konuşmak zorunda kalınca fısıltıyla konuştuğuları-

nı, yürümek zorunda kalınca ayaklarının ucuna basarak yürüdüklerini görünce, bu işten köşeyi dönmelerini sağlayarak yaşamlarını tümüyle değiştirecek bir sonuç, öykünülenden öykünene yansiyacak bir ün ya da gönenç bekleediklerini, belki geçimlerini sağlayan adamda başka hiçbir yetenek, hiçbir beceri göremedikleri için, belki başka bir nedenle, tüm mutluluk düşlerini bu öykünüye dayandırdıklarını düşünmemek elde değildi.

Söylemeye gerek var mı, bilmem, babaannem, babam, amcam ve halam açısından hiçbir zaman gerçekleştirmemişti bu beklenti. Ama, nice imzalardan sonra, adının başına fazladan bir “M” ekleyerek bir kez daha Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün imzasını andıran bir imzada karar kıldığı verimli bir gecenin sabahında, okulun başöğretmenliğine atandığı göz önüne alınınca, büyükbabam açısından fazlasıyla gerçekleştiği söylenebilirdi. Ne var ki, gerçekleşimi sırasında, kendisinden başka hiç kimse öykünülen imzayı çağırıştırabilecek bir yükselme olarak değerlendirmemişti bu olayı. Çünkü, neden saklamalı, büyükbabam bir hakkın tanınması biçiminde değil, çoğunluğu işçi, kapıcı, memur çocuklarından oluşan bir birinci sınıfı okuturken, ders yılının ortasında, kendisini pek de onurlandırmayan bir rastlantı sonucu getirilmişti yeni görevine: kentin en seçkin semtinin fazlasıyla ayrıcalıklı ilkokulunun başöğretmeni yerine iyice ısınınca, okulun konumundan, yapısından, bahçesinden, bakan odaları gibi döşenmiş başöğretmen odasından, öğrencilerin ana babalarının zenginliğinden ve etkenliğinden kaynaklanan görkemi kendi kişiliğinin dolaysız türümü gibi görerek ipe sapa gelmez işler yapmaya, bu arada millî eğitim müdürüne sık sık kafa tutmaya başlamış, o da, “Bu hıyar ne sanıyor kendini? Bulunmaz Hint kumaş mı? Yerine odunu da atasam bu okulu ondan iyi yönetir!” deyip ne oldum delisi başöğretmeni bitli sınıfa yol-

lamış, bitli sınıfın, özellikle karısını yitireli beri iyiden iyiye odunlaşmış görünen, sessiz, şaşkın öğretmenini de başöğretmen koltuğuna oturtmuştu; kısacası, büyükbabam, ünlü becerisine değil, çevresindekilerde yarattığı odun imgesine borçluydu yükselişini. Üstelik, büyükbabamın beden eğitimi öğretmeni Ceyhan beyi başöğretmen yardımcılığına getirmesi üzerine, öküz altında buzağı arayanlar bu atamanın göz boyamadan başka bir şey olmadığını söylemeye başlamışlardı: “Ceyhan’ı istiyordu adam ama Ceyhan çok genç olduğu, hem de hiç sevilmemesi için, araya bir süre bir kukla başöğretmen sokmayı yeğ tuttu. Hiç kuşkunuz olmasın, okulu bir süre Ceyhan çekip çevirecek, bundan sonra da başarılı başöğretmen yardımcısının başöğretmenliğe atanması, kimseye aykırı gelmeyecek,” diyorlardı. Ancak yükseliş yükselişti, büyükbabam, bu yıkıcı söylentilerden etkilenmek şöyle dursun, “Ben bu göreve bileğimin gücüyle geldim!” diyerek rastlantıya bir devrim görüntüsü kazandırmak istemişti. Kazandırmıştı da: pısrık görünüşünden hiç mi hiç umulmayan bir çabaya girişerek bahçedeki oyun alanlarından kafaların içine, önlük ve yakaların biçiminden kap kâğıtlarının rengine değin her şeyi kapsayan bir şaşmaz düzen biçiminde beliren bir devrim gerçekleştirmiş, böylece, sözcüğün yaratabileceği tüm olumsuz çağrışımlara inat, bir yandan en kuşkucu yöneticilerin bile yüreğine su serperken, bir yandan da herkesi kurduğu düzenin bir parçası durumuna getirerek dilediği gibi yönlendirmeye başlamıştı.

Gerçekten de, örneğin iki ders arasında okulun kapısından girip de küçükler büyüklere, kızlar oğlanlara karışmadan, en ufak bir sürtüşme, en ufak bir çatlak ses çıkmadan, her köşede bir başka oyun oynandığını, sonra, daha zil çınlar çınlamaz, kimse kimsenin yolunu kesmeden, tek öğrenci tek öğrenciye değmeden, sınıfların kaş-

la göz arasında dörderli kol düzeninde dizilip uygun adım kapıya doğru yürüdüklerini, bahçede, koridorlarda, merdivenlerde bir kez bile çizgi dışına taşmadan, bir kez bile ara uzaklıkları bozmadan, hep aynı uyumla ilerlediklerini, sonra, sınıfın kapısından girilince, dörtlü kolun bir yelpaze gibi açılıp sağ sıranın pencere yanındaki, sağ orta sıranın sol orta, sol orta sıranın sağ orta sıralara yöneldiğini, sıranın önünde bulunanlar arkada, arkasında bulunanlar önde oturduklarından, öğrencilerin baş döndürücü bir hızla yerlerine yerleştiklerini gördüler mi insanlar karşı konulmaz bir katılım duygusuyla ürpererek göğüslerinin neredeyse ulu bir güçle kabardığını duyuyor, çevrelerinde olup bitenleri gittikçe daha büyük bir ilgi, gittikçe daha büyük bir hayranlıkla izlemeye başlıyorlardı. Böylece, bu okulda her şeyin bir yeri ve bir zamanı bulunduğunu, kimin nerede, ne zaman, neyi yapacağını, kimin kiminle nerede, ne zaman, nasıl konuşacağını kesin kurallara bağlanmış olduğunu anlayınca, hayranlıkları doruk noktasına ulaşıyor, büyükbabamın düzeninin varlıklarını ikinci bir deri gibi sardığını duyuyor, “Bu okula hiçbir zaman böyle bir başöğretmen gelmedi,” diye söylüyorlardı.

Ama, hemen belirtmek gerekir ki, büyükbabam öyle birdenbire gerçekleştirmemişti devrimini, hatta, ilk günlerdeki tutumuna bakılınca, başöğretmenliği görkemli başöğretmen masasının başına kurulup görkemli imzalar atmak olarak anladığı bile söylenebilirdi. Başöğretmenliğe atandıktan sonra ilk işi

ABBAS YÜCEBAŞ

Başöğretmen

biçiminde yeni bir kart bastırmak, ikinci işiyse, aynı yazıyı pirinç harflerle ve on kat büyütülmüş olarak, birin-

cisini masasının sağ başına, ikincisini sol başına, üçüncüsünü sağ arkasındaki camlı dolabın üzerine konulacak bayrak biçimi mermerlere kaktırmak olmuş, böylece, başöğretmenliği konusunda en ufak kuşku bırakmayan bu kanıtlar ortasında, imzalarını daha bir güvenle atmaya başlamıştı. İmzalanacak yazı olmadığı zaman da masasının üstündeki deri, mermer, fildişi takımlarla oynuyor, çekmecelerini boşaltıp yeniden yerleştiriyor, bu odada, bu koltukta, bu masanın başında oturmaktan anlatılmaz bir mutluluk duyuyor, hele bir öğretmen, bir öğrenci ya da bir veli gelip de ikide bir “Başöğretmenim” diyerek saygıyla konuşmaya başladı mı, mutluluğu doruğa ulaşıyordu. Ama, bir gün, odasının penceresinden bakarken, öğrencilerin sokak çocukları gibi itişip kakıştıklarını, öğretmenlerin bu duruma aldırmadan, eller cepte, fosur fosur sigara tütürerek dolaştıklarını görünce, güçlü bir akıma kapılmış gibi titremeye başlamıştı: bir an olsun başlarını kaldırıp da başöğretmen odasının penceresine bakmadan, diledikleri biçimde davrandıklarına göre, bu adamlar, bu çocuklar, bu okulun bir başöğretmeni bulunduğunun, bu başöğretmenin de başöğretmen Abbas Yücebaş olduğunun bilincinde değillerdi, dokuzdan beşe odasında oturarak yazı takımlarıyla oynadığı sürece bunun hep böyle olacağı, yani başöğretmenliğinin başöğretmen odasının duvarları arasında kalacağı da kesindi. “Hayır, kalmayacak!” diye söylenmişti büyükbabam. Böylece, tutumunu değiştirmeye karar vermiş, hemen ertesi gün, en göz alıcı giysisini giyerek ortalıkta dolaşmaya başlamıştı. Yazık ki hiçbir şey değişmemişti: öğrenciler, varlığına kulak bile asmadan, çevresinde çığlık çığlığa koşup duruyor, hatta, yollarına çıkacak olursa, basbayağı itip geçiyorlardı; öğretmenler, karşısında önlerini ilikle-yip hazırola geçecek yerde, ellerini ceplerinden çıkarmadan konuşuyor, “başöğretmenim” ya da “sayın başöğret-

menim” diyerek yeni durumu vurgulamaları gerekirken, ya eski günlerdeki gibi adını söylemekle yetiniyor ya da işi alaya alarak “müdür” diyorlardı. Daha ileri gidenler de yok değildi. Örneğin, bahçede yapılan bir resim dersinde, öğrencilerin çizdiği okul resimlerini tek tek gözden geçirdikten sonra, öğretmenin yanına gidip, “Bütün çocuklar okulu bayraksız çiziyorlar: bu yanlış düzeltin,” diyecek olmuş, öğretmense, “Elbette bayraksız çiçekler, bayram değil, seyran değil!” diyerek kahkahalarla gülebiliyordu. Büyükbabam adama verilecek doğru dürüst bir yanıt bulamamıştı, ama başöğretmenin hiçbir zaman unutulmadığı, tam tersine, her şeyin onun varlığına tanıklık ettiği bir düzen kurmanın zorunlu olduğunu anlamış, düzenini kurma yolunda attığı ilk adım da öğrencilerin önünde yüzüne çemkiren saygısız öğretmeni “bayrağa hakaret” nedeniyle okuldan uzaklaştırtmak olmuştu. Şu var ki, kurmak istediği düzeni kafasında bütün ayrıntılarıyla somutlaştıramadığı gibi, bu düzeni gerçekleştirebilmek için nasıl bir yol izleyeceğini de bilemiyordu daha. O sırada biri çıksa da gönlündeki düzeni kendini bildi bileli en çok tiksindiği şeyi uğraşının temel ögesi durumuna getirerek, yani öğrenci, öğretmen, bütün okulu karşısında toplayıp bol bol söylev çekerek kuracağını söyleseydi, buna ilk kendisi gülerdi. Bizler de gülerdik belki. Ama ilk bakışta ne denli şaşırtıcı görünürse görünün, büyükbabam düzenini söylevlerine borçluydu.

Hiç kuşkusuz, onun için kolay bir iş değildi bu: la-kırdıdan oldum olası hoşlanmaması bir yana, kürsüden, başöğretmen olarak, bütün okula seslenmek, evde çocuklarla, öğretmenler odasında arkadaşlarla konuşmaya da, sınıfta ders anlatmaya da benzemiyordu: daha ilk sözcüğünü bile söylemeden, bütün bedenini saran bir ateş elini, kolunu ağırlaştırıyor, dili de ağzının içinde dönemeyecek ölçüde büyüyordu; üstelik, alınına yazılmış-

çasına, daha ilk tümcede her şey çorbaya dönüyordu. Dilinin ucuna dek gelen sözcükler ya sese dönüşmemekte direterek sürekli teklemesine yol açıyor, ya da birden beklenmedik, hatta karşıt sözcüklere dönüşerek konuşmayı umulmadık yönlere sürüklüyordu. Büyükbabam, hemen her seferinde, eli yüzü düzgün tek tümce kurmadan, kan ter içinde, “Millete rezil olduk,” diye söyleyerek iniyordu kürsüden. Ama, öyle anlaşılıyordu ki, tüm rezilliklerine karşın, hiç sesini çıkartmadan dinlemekle yükümlü, kıvıltısız bir kalabalığa seslenmenin kendine özgü bir tadı da yok değildi. Öte yandan, ne denli bocalarsan bocala, ne denli teklersen tekle, söylev hep ulaşıyordu ereğine. Örneğin, saygısız resim öğretmenin okuldan atılmasının ardından, biraz da Ceyhan beyin zorlamasıyla yaptığı ilk konuşmada söylediklerinden “a” ile “z”den başka hiçbir şey çıkmamasına karşın, gerek öğretmenler, gerekse öğrenciler, karşılarında a’dan z’ye her şeyi düzeltmekte kararlı bir başöğretmen bulunduğunu kavramakta güçlük çekmemişlerdi. Bu nedenle, öğretmen arkadaşlarından biri kendisini uyarmanya kalkınca, büyükbabam, herkes az çok teklediğine göre, bunu işin tuzu biberi saymak gerektiğini söylemiş, arkadaşısı düşüncesinde dayatınca da, “Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır,” diyerek konuyu her şeyden önce bir biçem sorunu olarak değerlendirdiğini göstermişti. Ayrıca, birkaç haftalık bir bocalamadan sonra, konuşmalarını yazılı olarak hazırlayıp kürsüde kâğıttan okuma yolunu seçerek tekleme oranını büyük ölçüde düşürmüştü.

Böylece, halam da evlendikten sonra, tam bir sessizlik içinde, tek başına oturduğu küçük evde, büyükbabam yepyeni bir etkinliğe başlamıştı: bir zamanlar ödev düzelterek, *Cumhuriyet* okuyarak ya da Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Hasan Âli Yücel imzaları atarak düşünsel susuzluğunu dindirdiği minicik masasının

başında, şimdi, alt dudağı dişlerinin arasında, güç bir ev ödevinin altından nasıl kalkacağını bilemeyen bir ilkokul öğrencisi gibi, bir yazıp bir karalıyor, dördüncü sınıf tarih kitabını bırakıp beşinci sınıf okuma kitabını, beşinci sınıf okuma kitabını bırakıp üçüncü sınıf hayat bilgisi kitabını alarak örnek tümceler, esinleyici sözcükler, yönlendirici bilgiler, atasözleri ve Atatürk özdeyişleri arıyor, sonuçta, beş on dakikalık bir konuşma için üç dört saat, hatta üç dört gece uğraştığı oluyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse gene de pek öyle eli yüzü düzgün konuşmalar çıkaramıyordu ortaya, neredeyse tümüyle ilkokul kitaplarından kaynaklanan sıradan bilgilere, beylik görüşlere dayalı bir karışım oluşturmakla kalıyordu. Daha da kötüsü, sözcükler kendisine oyun oynamaktan bir türlü vazgeçmiyorlardı: her şey önündeki kâğıtta dana gözü gibi harflerle yazılı olmakla birlikte, büyükbabam “hepimizin atası Atatürk” diyeceğine “hepimizin anası Atatürk” deyiveriyor, sonra, daha ilk yanışın ezikliğini üzerinden atmasına bile zaman kalmadan, “ulu önder”in yalnızca yurtiçinde değil, yurtdışında da büyük bir kahraman olarak bilindiğini söylemek, daha doğrusu okumak isterken, “dünya dışında da” çok ünlü olduğunu söyleyerek soruna doğaüstü bir boyut katıyordu. Bereket versin, ne bir gülümseyen oluyordu, ne bir yüzünü buruşturan; tam tersine, her konuşması uzun ve coşkulu alkışlarla noktalanıyordu.

Kolaylıkla kestirilebileceği gibi, bu uzun ve coşkulu alkışlar bir başka başarının da belirtisiydi: daha ilk söylevin ardından, bir mucize olmuş gibi, öğrenciler büyükbabamı görür görmez saygıyla yol açmaya, öğretmenler sigaralarını söndürüp önlerini ilikleyerek hazırola geçmeye başlamışlardı, şimdi de isteklerini yerine getirmek için birbirleriyle yarış ediyor, her söylevden sonra biraz daha saygılı, biraz daha uysal, biraz daha uyumlu oluyor-

lardı. Kısacası, büyükbabam bu okulun başöğretmeni olarak varlığını kesinlemenin, dolayısıyla bu okulu yönetmenin yolunu bulduğundan kuşku duymuyordu: her şeyin başı söyleydi. Bu nedenle, eski tiksintisinden kısa sürede sıyrıldığı gibi, her sevinci, her tersliği, her yıldönümünü ve her bayrak törenini öğrenci ve öğretmenlere söylev çekmek için bir fırsat olarak değerlendirmeye başlamıştı. Böylece, daha başöğretmenliğinin ikinci yılında, oldukça zengin bir “konuşma günleri” dizelgesi oluşturmuş durumdaydı: her hafta başı ve her hafta sonunda, bayrak töreninden önce yapılan “mutat hasbihaller”le ulusal ve dinsel bayram konuşmalarına ek olarak, 15 Kasım 1638 Bağdat’ın fethinden 7 Şubat 1921 Gaziantep’in kurtuluşuna değin tüm “önemli günler”in yıldönümleri, Yerli Mallar Haftası’ndan Verem Savaş Haftası’na değin tüm “önemli haftalar” izleneye alınmıştı. Ayrıca, öğrencilerden birinin bir cam ya da sıra kırması, bir başka öğrencinin koşulmaması gereken bir yerde koşarken düşüp yaralanması, daha başka bir öğrencinin boksörlüğe kalkışarak sıra arkadaşının burnunu kanatması, olağandışı bir söylevi zorunlu kılıyor, görevliler birden beşe tüm sınıfları bahçede ya da müsamere salonunda toplarken, büyükbabam hemen odasına kapanıyor, okuluna yeni bir coşku şöleni vermenin sevinci içinde, elden geldiğince etkili bir söylev hazırlamaya girişiyordu.

Babam gibi bizim okulun havasına yabancı olanlar çok şaşıyorlardı bu işe, “Abbas bey bunca teklemeye karşın insanları nasıl böyle coşturabiliyor? Anlaşılacak gibi değil!” diyorlardı. Ama, şimdi düşünüyorum da, anlaşılmayacak bir yanı yoktu bunun. Büyükbabam varlığını nasıl konuştuğunda, art arda öğütler ve buyruklar sıraladıkça kesinliyorsaydı, kendisini dinleyenler de dinleyip alkışladıkça, öğütleri ve buyrukları yerine getirdikçe kesinliyorlardı varlıklarını. Sonra, öyle anlaşılıyordu ki, yüzde dok-

sanı bayrak törenlerinde ve dedelerimizin şanlı utkularının yıldönümlerinde gerçekleştirilen bu söylev etkinliği, hemen her yinelenişinde, geçmişin bugünden çok daha büyük bir önem taşıdığını ve sözlerin yerini bulmasının temel koşulunun olabildiğince bol bayrak eşliğinde, olabildiğince parlak bir tören havası içinde, dönüp dolaşıp atalara gelmek olduğunu kanıtıyor; büyükbabam da, işlevini bilinçle kavramış bir yönetici olarak, durumun gereklerine her geçen gün biraz daha iyi uyuyordu. Böylelikle, söylevler edimleri, edimler söylevleri koşullandırdıkça, Okul-Aile Birliği'nin de desteğiyle, okuldaki bayrak sayısını her dört öğrenciye bir bayrak düşecek biçimde artırmış, Mete'lerden, Çoluk Kağan'lardan, Attila'lardan, Cengiz Han'lardan son kahramanlarımıza doğru gelmek üzere, okulun bütün duvarlarını "devlet yıkıp devlet kurmuş" ünlü Türk büyüklerinin yaldız çerçevesi resimleri ve özdeyişleriyle donatmış, sonra, üç kıtanın burçlarında dalgalanmış bayrakların gölgesinde, Türk adını tarih sayfalarına "altın harflerle yazdırmış" yüzlerce kahramanın "gözleri ve sözleri" önünde, her türlü başıbozukluk "yüz kızartıcı bir cinayet" gibi görünmeye başlayınca, yardımcısı Ceyhan beyle birlikte, haftalarca çalışarak sınıflara girip çıkma, sıralarda oturma biçiminden bahçedeki oyunlara, giyim kuşamdan konuşma ve selamlama biçimlerine dek her şeyi kesin kurallara bağlamış, bununla da yetinmeyerek hangi sınıfta hangi kitapların okunacağını, hangi şiirlerin ezberleneceğini, hangi şarkıların söyleneceğini saptayıp kesin dizelgeler oluşturmuş, dizelge dışında kalan her türlü kitap, şiir ve şarkıyı yasaklamıştı. Gene aynı yaklaşım çerçevesinde, en azından ilkokullar düzleminde, anakentin ilk Mehter Takımı'nı, ilk Türk Halk Oyunları ve Türk Halk Türküleri Kolları'nı kurma onuru da büyükbabamındı. Bu kolları, çok kısa aralıklarla, Türk Klasik Sanat Musikisi Kolu,

Türk Modern-Klasik Dansları Kolu ve Türk Temaşa Kolu izlemişti. Büyükbabam, daha nicelerinden önce, folkloru günlük yaşamın ayrılmaz ögesi durumuna getirmişti böylece, okulunun yalnızca bir düzen ortamı değil, aynı zamanda sürekli bayram yeri olmasını sağlamıştı. Öyle ki, eğer pazar ya da 10 Kasım değilse, günün herhangi bir saatinde bizim okulun önünden geçip de davul zurna ya da ince saz sesleri duymamak neredeyse olanaksız bir şeydi: kolların talihli üyeleri; geçmişle bugün arasında mekik dokurlardı durmadan: Türk Temaşa Kolu, tarihimizin şanlı sayfalarını sergileyerek bilgi ve bilincimizi bütünler, Türk Halk Müziği ve Türk Halk Oyunları kolları “yurt coğrafyası”nın değişik havalarını getirir, Türk Klasik Sanat Musikisi Kolu “yüksek sanat dehamız”a tanıklık eder, Türk Modern-Klasik Dansları Kolu’ysa, aynı “deha”nın yarattığı kıvrak göbek havalarına birkaç bale kalıbı sokarak geçmişle gelecek arasında “sağlam bir köprü” kurardı.

Ayrıca, bütün bu kollar, Mehter Takımı ve Yavrukurt Bölüğü’yle birlikte, büyükbabamın “mutat hasbihal” ve söylevlerine uygun ortamı hazırlamak gibi önemli bir görevi de gerçekleştiriyorlardı. Bu görevin gereği olarak, müsamere salonunun iki yanında, üçerli kol düzeninde, başlarında kepleri, kucaklarında trampetleri, sırtlarında çantalarıyla yavrukurtlar sıralanıyor, sahnenin hemen önünde, birbirinden parlak giysiler, birbirinden kocaman davullarla, sefere çıkmaya hazır, belki de çıkmış durumda, kent ilkokullarının en ünlü ve en büyük Mehter Takımı, onun arkasında, kara kalpaklı er, erbaş ve subayları, kırmızı fesli kalem efendileri, çember sakallı imamaları, şalvarlı köy delikanlıları, sürmeli gelinleriyle Türk Temaşa Kolu, onun arkasında, sağ başlarında heykel gibi dikilen kolbaşlarıyla, Türk Halk Müziği Kolu’nun meydan sazından kemençe, zurnadan sipsiye dek türlü çalgılar ta-

şıyan süslü köylüleri, Türk Halk Oyunları Kolu'nun indirgenmiş dadaş, seymen ve efeleri, Türk Klasik Sanat Musikisi Kolu'nun aile boyu kavuklar, çadır gibi geniş kürkler, ağır bindallılar altında varsayımsal bir niteliğe bürünen hanende ve sazandeleri, Türk Modern Klasik Dansları Kolu'nun kara, parlak giysileri bedenlerine zamlarla yapıştırılmış gibi oturmuş oğlanlarıyla uzun, geniş, yarı saydam, ak, pembe, sarı ipeklere bürünmüş kızları yer alıyordu. Böylece, her yanı süsleyen bayrak ve flamalarla Mehter Takımı'nın çaldığı görkemli marşlar da çevrime girince, büyüleyici bir etki yaratıyordu büyükbabamın kolları. İşin ilginç yanı, büyüüyü yaratanlar ve yaşayanlar üç aşağı beş yukarı aynı kişilerdi; çünkü, herhangi bir kola girebilmek için gerekli giysi ve gereçleri sağlayamadıklarından, toplantılara sınıf birimleri içinde, ak yaka, kara önlükle katılmak zorunda kalan öğrenciler oldukça küçük bir azınlık oluşturuyordu okulda. Şu var ki, bu öğrencilerin büyük bir bölümü de Sınıf Temizlik Kolu Başkanı ve Sınıf Temizlik Kolu Yarbaşkanı, Sınıf Kızılay Kolu Başkanı, Sınıf Kızılay Kolu Yarbaşkanı, Sınıf Kitaplık Kolu Başkanı ve Sınıf Kitaplık Kolu Yarbaşkanı vb olarak değişik renk ve boylarda kolluklar takarak sıradan öğrenci niteliğinden sıyrılıyor; böylece, bir avuç niteliksiz öğrenci dışında, herkes belirli bir işlev ve belirli bir konumla tanımlanıyor, koca okul her ögesi kendi özgül işlevini gerçekleştiren bir canlı beden olarak beliriyordu.

Kısacası, büyükbabamın daha birkaç yıl önce başöğretmen odasının penceresinden bahçede sokak çocukları gibi çığlıklar koparan öğrencilere, eller cepte, fosur fosur sigara tütürerek dolaşan öğretmenlere bakarken kurduğu büyük düş neredeyse tümüyle gerçekleşmişti şimdi: ortalarda görünsün görünmesin, öğrenci ve öğretmenlerini müsamere salonunda toplayıp konuşsun konuşmasın, her şey, herkes, her devini, her duruş başöğretmenin

varlığına tanıklık ediyordu, bedeninin her ediminin beynin varlığına tanıklık etmesi gibi. Büyükbabam, bunu bile az bulduğundan olacak, varlığını her an, her yerde somut bir biçimde duyurmak üzere, sınıf ve koridor duvarlarına, ünlü Türk büyüklerinin özdeyişleri arasına, onlarınkiler gibi yaldızlı çerçevelerle çerçevelenmiş olarak,

ORMAN VATANIN CİĞERİ,
GÖĞSÜMÜZ SİPERİDİR.

Abbas Yücebaş
Başöğretmen

ya da

MİNAREDE EZAN,
CAMİDE NAMAZ,
OKULDA İRFAN.

Abbas Yücebaş
Başöğretmen

ya da

TURİST, TÜRK'ÜN EFENDİSİDİR.¹

Abbas Yücebaş
Başöğretmen

türünden, kendi imzasını taşıyan, sayısız özdeyişler astırılmış, her sınıfı ve her kolu en az haftada bir kez “başöğretmen denetlemesi”nden geçirmeyi şaşmaz bir gelenek durumuna getirmiş, söylevlerinin sayısı ve süresini de en az iki katına çıkarmıştı.

Bereket versin, söylevlerini kullanır kullanmaz yırtıp atmayı bırakarak özenle dosyalamaya başladığı için,

1. Büyükbabamın bu özdeyişi eskiden kafamı karıştırırdı: söylev ve özdeyişlerinin genel havası dışında kalması bir yana, o dönemde pek de fazla önemsenmeyen bir eğilimi dile getirmekteydi. Ama bugün, bu anlamlı özdeyişi her anımsayışımda, büyükbabamın bu konuda da çağdaşlarına öncülük etmiş olduğunu düşünüyorum.

İlk kez 1989 yılında yayımlanan *Aykırı Öyküler*, Tahsin Yücel'in öykücülüğünde yeni bir aşamaya işaret ediyordu: yazarın başından beri peşine düştüğü yabancılaştırma olgusu, kişinin birtakım tutkuların elinde kendi kimliğini ve iç istemlerini kaybetmesi ve bu deliliğin bütün bir çevre tarafından insafsızca körüklenmesi... *Yalan*, *Peygamberin Son Beş Günü*, *Gökdelen* gibi ironi başyapıtlarının habercisi metinlerden oluşuyor, *Aykırı Öyküler*...

"Tahsin Yücel'in *Aykırı Öyküler* adlı hikâye kitabında o çok sevdiğim Gogol mizahını bol bol bulmak mümkün. Toplumsal yapımızdaki yozlaşmayı, 'belirli bir dönemece döndükten sonra, gittikçe ağırlaşan, güçsüzleşen, çirkinleşen, sevişmeden karın doyurmaya dek her şeye yabancılaştıran, doğadan, doğanın gücünden, doğanın güzelliğinden dışlanan' bireylerle veren bu hikâyeler, son yıllarda okuduğum en güzel hikâyeler. *Aykırı Öyküler*, son yıllarda oldukça yakından izlediğim hikâyeciliğimizde çok özel bir yeri olan, nefis bir hikâye kitabı. İlk bakışta okunması zor bir kitap gibi görünüyor; ama bir başlayınca, o dil ve zekâ şöleni, o akıl almaz imgelem gücü, o 'humour', insanı öyle bir sürüklüyor ki, kitabı bitirmeden elinizden bırakamıyorsunuz."

FETHİ NACİ

Roman ve Yaşam, 1992

#modernöykü #mizah #yozlaşma #toplum #moderndünya #doğa

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

öykü

ISBN: 978-975-07-1816-8

9 789750 718168